

ע"פ 66804/03/18 - מדינת ישראל נגד אליעזר פרנפס, חיים אינזלברג

בית המשפט המחוזי בחיפה

28 יוני 2018

עפ"ג 66804-03-18 מדינת ישראל נ' פרנפס ואח'

בפני הרכב כב' השופטים: אברהם אליקים, סגן נשיא [אב"ד]
רונית בש
ארז פורת

מדינת ישראל

המערערת

נגד

אליעזר פרנפס

המשיבים

חיים אינזלברג

פסק דין

השופט אברהם אליקים, סגן נשיא [אב"ד]:

מבוא

בפנינו ערעור על גזר דין מיום 20.2.2018 של בית משפט השלום בחיפה (להלן - בית משפט קמא) שניתן במסגרת ת"פ 44842-08-14 על ידי השופט זאיד פלאח בעניינם של שני המשיבים. בית משפט קמא גזר על כל אחד מהמשיבים תשלום קנס בגובה של 10,000 ש"ח וחתימה על התחייבות בסך 20,000 ש"ח להימנע מביצוע עבירה דומה למשך שנתיים.

המערערת - מדינת ישראל-המשרד להגנת הסביבה הגישה הערעור שבפנינו וביקשה להחמיר בשני רכיבי העונש (גובה הקנס והתחייבות). שני הצדדים טענו בפנינו, חלק ניכר מטיעוני ב"כ המשיבים התייחס ל"הנחות" שהניח בית המשפט המחוזי בהליך הקודם או לטענות עובדתיות שלא הוזכרו בכתב האישום שעל בסיסם ראה להחמיר בעונשה של החברה ולטענתו אין להסתמך על הנחות אלו ולהתערב בגזר דינו של בית משפט קמא.

השתלשלות ההליכים שקדמו לגזר הדין.

1. ביום 31.8.2014 הגישה המערערת לבית משפט השלום בחיפה כתב אישום נגד חברת שמן תעשיות בע"מ (להלן-שמן) נגד שני המשיבים שניהם כנושאי משרה של שמן (ונגד אדם נוסף שענינו הסתיים) (ת"פ 44842-08-14) (כתב האישום צורף כנספח א לערעור).

2. בפתח ישיבת ההוכחות שנקבעה ליום 8.1.2017 הודו המשיבים במיוחס להם בכתב האישום, הם הורשעו

ונקבעה ישיבה לטיעונים לעונש, שירות המבחן התבקש להכין תסקיר בעניינם ולבחון את שאלת אי הרשעתם.

3. ביום 26.6.2017 ניתן גזר הדין שבמסגרתו קבע בית משפט קמא כי מתחם העונש ההולם לגבי שני המשיבים הוא קנס או פיצוי הנע בין 10,000 ש"ח לבין 30,000 ש"ח. הוא החליט שלא להרשיעם, חייב כל אחד מהם בתשלום פיצוי בסכום של 10,000 ₪ והורה כי כל אחד מהם יחתום על התחייבות בסכום של 10,000 ש"ח וחייבם בביצוע של"צ בהיקף של 140 שעות. חברת שמן עצמה שהייתה אף היא נאשמת חויבה בתשלום קנס בשיעור של 100,000 ש"ח.

4. המערערת אשר לא השלימה עם גזר הדין, הגישה ערעור שהתברר בפני מותב אחר (ע"פ 10261-08-17) שקבע בפסק דינו מיום 10.1.2018 כי יש מקום להרשיע את המשיבים על רקע חומרת המעשים והעובדה כי אין המקרה נכלל בחריגים המצדיקים הימנעות מהרשעה על פי ההלכה הפסוקה והוחלט על החזרת הדיון לבית משפט קמא לשם גזירת דינם, נוכח הרשעתם.

עונשה של חברת שמן הוגדל מ-100,000 ש"ח ל-400,000 ש"ח על רקע חומרת המעשים המתוארים בכתב האישום.

5. בית משפט קמא שאליו הוחזר התיק לגזירת עונשם של המשיבים כאמור, שמע את טענות הצדדים וביום 20.2.2018 קבע כי "המתחם הוא קנס הנע בין 5,000 ש"ח ועד 15,000 ש"ח לצד התחייבות כספית כפולה". קבע כי ההרשעה מהווה רכיב ענישה נוסף אולם מאחר והמשיבים שימשו בתפקידם פרקי זמן קצרים קבע כי על כל אחד מהם לשלם קנס בסכום של 10,000 ש"ח ולחתום על התחייבות בסכום של 20,000 ש"ח להבטחת הימנעות מביצוע עבירה דומה למשך שנתיים. פסק דין זה הוא שביסוד הערעור שבפנינו.

דין

6. בטרם אנתח את טענות הצדדים אזכיר מושכלות יסוד כפי שנקבעו בפסק דינה של הנשיאה, א' חיות בע"פ 6539/17 **אבו תנהא נגד מדינת ישראל** (15.3.2018):

"כידוע אין זה מדרכה של ערכאת הערעור להתערב בעונש שנקבע על ידי הערכאה הדיונית, אלא במצבים שבהם נפלה טעות מהותית בגזר הדין או מקום שבו העונש חורג באופן קיצוני ממדיניות הענישה הנוהגת".

השוואת שני גזרי הדין של בית משפט קמא (הראשון ללא הרשעה ולפני החזרת התיק על ידי בית המשפט המחוזי והשני לאחר הרשעת המשיבים) מצביעה לטעמי על שני פגמים בולטים שנפלו בגזר הדין השני.

בית המשפט קמא בחר לנמק את גזר דינו השני בצורה תמציתית מאוד, בדרך של הפנייה לגזר הדין הראשון,

תוך שהוא מוסיף "אני חוזר על קביעותי באותו פסק דין וקובע כי המתחם הוא קנס הנע בין 5,000 ש"ח ועד 15,000 ש"ח" (עמוד 28 לפרוטוקול שורה 32), אלא שעיון בגזר הדין הראשון מראה כי הקביעה בו הייתה אחרת, המתחם שנקבע לעניין הקנס היה כפול והוא נע מ-10,000 ש"ח ועד ל-30,000 ש"ח (עמוד 19 לפרוטוקול שורה 15).

הרושם המתקבל מצורת ניסוח גזר הדין הוא כי בית משפט קמא סבר בטעות כי קבע בגזר הדין הראשון מתחם שבין 5,000 ש"ח ל-15,000 ש"ח, מתחם שהשפיע בטעות גם על גובה הקנס וההתחייבות בגזר הדין השני.

7. שאלה נוספת מתעוררת לאור קביעת בית משפט קמא בגזר דינו השני לפיה המשיבים שימשו פרקי זמן קצרים בתפקידם, עובדה שצוינה כנימוק המצדיק הקלה בעונש. עובדתית בהתאם לסעיפים 2-3 לכתב האישום "במהלך התקופה הרלבנטית" כיהן משיב 1 כמנכ"ל שמן מחודש יולי 2009 ועד סוף אפריל 2011 (תלונות לעניין מפגעי הריח התקבלו כבר מחודש דצמבר 2010) ומשיב 2 כיהן כמנכ"ל שמן מתחילת חודש מאי 2011 (תלונות התקבלו במהלך כהונתו לרבות במהלך ינואר 2013), כך שלא ברור מדוע כונו תקופות אלו "פרקי זמן קצרים".

בגזר הדין הראשון הגדיר בית משפט קמא את תקופת ביצוע העבירות למשך שנתיים וחודשיים (מסוף שנת 2010 ועד תחילת שנת 2013) (סעיף 2 לגזר הדין הראשון), והוא הוסיף כי משיב 1 שימש כמנכ"ל במשך 4 חודשים במהלכם בוצעו העבירות ומשיב 2 כשנה וחצי.

אלא שבעת קביעת העונש המתאים בגזר הדין הראשון בית משפט קמא לא התייחס כלל למשך תקופת כהונת המשיבים כנסיבה רלבנטית לעניין העונש.

אין בגזר הדין המאוחר הסבר מדוע נתון שלא היה רלבנטי בהליך הראשון הפך כה משמעותי בגזר הדין השני.

לטעמי לא ניתן לכנות תקופה של שנתיים וחודשיים תקופה קצרה לעניין אחריות למפגעים בעוצמה המתוארת בכתב האישום וגם תקופה של 4 חודשים בהן שימש משיב 1 כמנכ"ל אינה פרק זמן קצר.

ב"כ המשיבים בטיעוניהם לפנינו העלה טענות חדשות שלא נטענו בפני בית משפט קמא בדבר משך הזמן הדרוש לתקן מפגעים, טענה שלא נכללה בעובדות כתב האישום ולו רצו בכך היה על המשיבים להוכיחה בראיות בפני בית משפט קמא.

8. עוד אפנה לפגם נוסף שנפל לטעמי בגזר הדין האחרון-בית המשפט המחוזי סקר בצורה מפורטת את חומרת מעשי המשיבים וחברת שמן, חומרה שהביאה להרשעת המשיבים והגדלת הקנס שהוטל על שמן מ-100,000 ש"ח בהליך הראשון ל-400,000 ₪ לאחר החזרת הדיון על ידי בית המשפט המחוזי. בנסיבות אלו על בית משפט קמא היה לתת ביטוי לקביעות אלו של בית המשפט המחוזי ולא להסתפק בהפניה לגזר דינו הראשון שכאמור שונה בערעור הן לעניין הרשעת המשיבים והן לעניין גובה הקנס שהוטל על שמן.

לטעמי היה על בית משפט קמא לבחון את הנסיבות ומדיניות הענישה שנקבעו בפסק הדין של ערכאת הערעור ולקבוע את העונש המתאים בהתחשב באותן קביעות.

9. בנסיבות אלו אמליץ לחבריי להתערב בעונש שגזר בית משפט קמא תוך יישום ההלכה לפיה ערכאת הערעור אינה ממצה את הדין עם נאשמים.

נסיבות ביצוע העבירות על פי כתב האישום.

10. מקובלת עליי עמדת ב"כ המשיבים לפיה את נסיבות ביצוע העבירות יש לקבוע רק על פי עובדות כתב האישום ולא על פי הנחות או עובדות שלא הוזכרו בו (עמדה שצריכה לפעול כלפי המערערת והמשיבים כאחד).

כתב האישום כולל 5 עמודים של תיאור עובדות המפרטות עשרות ליקויים. אתייחס לעיקרים שבהם (ההפניה לסעיפים תהיה לפי מספרם בפרק ב).

11. על פי עובדות כתב האישום (נספח א לערעור) הודו המשיבים כי בכל התקופה הרלבנטית "התקבלו כ-110 תלונות שונות על מטרדי ריח בעוצמה חזקה עד כדי בלתי נסבלת" (סעיף 24 לעובדות כתב האישום).

ביום 17.1.2010 קיים שימוע למשיב 1 ונוספים בגין "מפגעי ריחות חזקים הנגרמים על ידי המפעל וחשד לעבירות נוספות בין היתר בנושא זיהום וחומרים מסוכנים, במסגרת השימוע סוכם כי שמן תעביר תכנית להפחתת פליטות וטיפול במטרדי הריח" (סעיף 1 לכתב האישום). למרות השימוע המשיכו להתקבל בחודשים דצמבר 2010 ועד פברואר 2011 (תקופת כהונת משיב 1 כמנכ"ל) "תלונות ציבור רבות מעובדי נמל חיפה וחברת לים בע"מ בגין מטרדי ריח שמקורם במפעל שמן שגרמו בין השאר לתחושת מחנק ובחילות, צריבות בעיניים, כאבי ראש, הקאות וקשיי נשימה" (סעיף 3 לעובדות כתב האישום), בנוסף ל-54 תלונות על מטרדי ריח בעוצמה חזקה עד כדי בלתי נסבלת (סעיף 4 לכתב האישום).

בחודש ינואר 2011 ביקרו אנשי המשרד להגנת הסביבה במפעל שמן שם חשו בריחות מאוד חריפים ולא הבחינו במערכות טיפול מיוחדות בפליטות (סעיף 9.3 לעובדות כתב האישום), על הקרקע הבחינו בתשטיפים בצבע שחור שזרמו לכיוון קולטי ניקוז למי גשמים ומבלי שיש מערכות לטיפול בשפכים, פסולת גרעינים שהייתה במקום התעופפה לאוויר ללא מערכות טיפול בה (סעיפים 9.3-9.5 לכתב האישום).

סיור במקום שנערך בחודש ינואר 2011 עם נציגי שמן הצביע על 20 ליקויים (סעיף 10 לכתב האישום). עד סוף אפריל 2011 נשלחו התראות למשיב 1 ואחרים, המפגעים לא הוסרו, עדיין לנוכחים במקום הורגשה צריבה בעיניים ובגרונן שגרמה לשיעול ממושך (סעיף 13 לכתב האישום). ביום 11.4.2011, בסיור שנעשה עדיין בתקופת כהונת משיב 1 הורגשו ריחות רעים וחזקים והסתבר כי התכנית שהגישה שמן אינה בהתאם לדרישות

המשרד להגנת הסביבה (סעיף 14 לכתב האישום).

במהלך שנת 2011 המשיכו המפגעים, בהיעדר תכניות העונות על דרישות המשרד להגנת הסביבה ונוכח אי עמידת שמן בדרישות הצו למניעת מפגעי ריח, קיום שימוע נוסף ביום 1/1/2012, הפעם למשיב 2 שיהן כמנכ"ל כבר שבעה חודשים (סעיפים 15-21 לכתב האישום). בשימוע נקבעה סדרה ארוכה של תנאים אשר נדרשו שמן ומשיב 2 לבצע אך מפגעי הריח לא פסקו (סעיף 21 לכתב האישום).

בהמשך קיומו שני שימועים נוספים וחשוב להפנות להצהרת נציגי שמן בשימוע (הרביעי במספר, שימוע מיום 7.1.2013). נציגי שמן הצהירו כי בניגוד לדרישות המערערת בשימוע מיום 1.1.2012, במהלך כל אותה שנה (בה כיהן משיב 2 כמנכ"ל) הם "לא עשו כל שינוי תפעולי מידי להפחתת הריחות" (סעיף 27 לכתב האישום) וכפי שצוין בסעיף 28 לכתב האישום "חרף כל האמצעים שננקטו נגד הנאשמים, השימועים והמכתבים שנשלחו, המשיך מפעל הנאשמת לגרום למטרדי ריח קשים".

12. בכל המפורט לעיל הודו המשיבים ולכך יש להוסיף כי כאמור בסעיף 31 לכתב האישום נזקים פוטנציאליים בריאותיים קשים עלולים להיגרם למי שנחשף למפגעים שתוארו בכתב האישום.

13. ב"כ המשיבים הפנה בטיעונו לפנינו לעובדה כי במסגרת הדיון בצו סגירה שהוציאה המערערת למפעל ביקר במקום השופט רוזינס ולא מצא בשני ביקורים אקראיים שערך, קיומו של ריח מטריד. טענה זו לא נטענה במסגרת הטיעונים לעונש שהועלו בפני בית משפט קמא בדיון עובר למתן גזר הדין השני.

המשיבים הודו בעובדות כתב האישום והבהירו גם לפנינו כי אין הם מבקשים לחזור בהם מהאמור בו, כך שביקור נקודתי של השופט רוזינס ביום מסוים לא יכול לבטל או להפחית מחומרת המעשים והמחדלים שהצביעו על מאות מפגעי ריח לאורך תקופה כה ארוכה, מה גם שבכתב האישום צוין כי המפגעים הורגשו ביתר שאת במשטר רוחות מסוים.

העונש המתאים

14. כל האמור לעיל חייב היה להביא להרשעת המשיבים כפי שקבע בית המשפט המחוזי וחובה גם לתת ביטוי לעבירות שבוצעו בעת קביעת גובה הקנס. בשים לב למשך התקופה הארוכה בה בוצעו העבירות, מידת הפגיעה שלהן בציבור והתנהלות המשיבים לאורך התקופה כמתואר בכתב האישום.

ההגנה על הסביבה היא בנפשנו, וראו בנושא זה את שנקבע ברע"פ 362/13 גמיל נגד מדינת ישראל (27.8.2013):

"בית משפט זה עמד לא אחת על החומרה הרבה שיש בעבירות הגורמות לנזק לסביבה, ועל חובתנו, כחברה וכבני-תרבות, להקפיד ולשמור על ניקיונה, חוסנה ושלמותה של הסביבה בה

אנו חיים".

ישום ההלכה הביא לכך שחברת שמן נדונה בעקבות התערבות ערכאת הערעור לקנס של 400,000 ש"ח, חלף הסכום של 100,000 ש"ח שגזר בית משפט קמא. ובהתאמה גם עונשם של המשיבים צריך היה להיות גבוה בצורה משמעותית.

ברע"פ 1851/15 י.א. גזיאל בע"מ נגד מדינת ישראל (19.5.2016), התייחס בית המשפט העליון לאופיין של עבירות נגד הסביבה וכך קבע:

"כאשר בעבירות כלכליות מעין אלו עסקינן - לקבלת היתרים ורישיונות עסק כנדרש, וכן לעמידה בדרישות החוק השונות, כמו להכנת תשתיות נאותות וציוד מתאים - יש משמעות כלכלית ברורה...הדרך הראויה להתמודד עם מעשיהם של המבקשים אכן היתה בהטלת קנסות משמעותיים עליהם, שישקפו, בין היתר, את "החיסכון הכלכלי", או היתרונות הכספיים שהשיגו באמצעות העבירות שבביצוען הודו".

מקובלת עליו עמדת השופטת נאות פרי בערעור הקודם לפיה "הדרג הבכיר הוא שקובע את המדיניות, הוא שאחראי על התקציב הנדרש ובכוחם של אלו לנקוט את האמצעים למניעה ולהסרה". בית משפט קמא צריך היה לתת ביטוי עונשי לכך בגזר דינו השני.

15. בית המשפט המחוזי קבע בגין עבירות אלו מתחם עונש הולם לגבי חברת שמן שכולל קנס שגובהו נע בין 200,000 ש"ח ל-600,000 ש"ח וזאת בהסתמך על פסקי דין שונים. לטעמי בהתאמה צריך המתחם לעניין גובה הקנס בעניין נושאי המשרה צריך לנוע בין 20,000 ש"ח ל-60,000 ש"ח, בנוסף לחתימה על התחייבות אישית.

16. בהתחשב במכלול הנסיבות, המעשים החמורים מצד אחד ולקיחת האחריות מצד שני ובהתחשב בהעדר עבר פלילי, הנסיבות האישיות ומעצם ההרשעה, אמליץ לחבריי להטיל על כל אחד המשיבים קנס בסכום של 30,000 ש"ח או 3 חודשי מאסר תמורתו.

סכום הקנס היה צריך להיות אף גבוה יותר, אך מאחר וערכאת הערעור אינה ממצה את הדין עם משיבים בערעור של המדינה, אמליץ שלא להעלותו מעבר לכך.

בנסיבות אלו יש גם להגדיל את סכום ההתחייבות, ואמליץ להעמידו על 60,000 ש"ח לגבי כל אחד מהנאשמים.

[שני הצדדים לא ביקשו בפנינו או בפני בית משפט קמא לעשות אבחנה בין שני המשיבים ולכן המלצתי על ענישה זהה לכל אחד מהם].

א. אליקים, שופט
סגן הנשיא
[אב"ד]

השופט רונית בש:

אני מסכימה.

ר. בש, שופטת

השופט ארז פורת:

אני מסכים.

א. פורת, שופט

הוחלט כאמור לעיל לקבל את הערעור ולחייב את כל אחד מהמשיבים בתשלום קנס של 30,000 ש"ח או 3 חודשי מאסר תמורתו, מסכום הקנס ינוכו התשלומים ששילמו המשיבים (ככל ששולמו). יתרת הקנס תשולם עד לא יאוחר מיום 2.9.2018.

בנוסף, בהתאם לאמור בסעיף 72(א) לחוק העונשין הננו מחייבים כל אחד מהמשיבים להתחייב בכתב, התחייבות לפיה ימנע מלבצע עבירה דומה לעבירה בה הורשע, עבירה לפי חוק מניעת מפגעים, התשכ"א-1961 למשך שנתיים מיום 20.2.2018 (מועד מתן גזר הדין על ידי בית משפט קמא). סכום ההתחייבות יעמוד על 60,000 ש"ח. על ההתחייבות יחתמו המשיבים עוד היום ובמידה ומי מהם לא יעשה כן, הוא ייאסר על פי סעיף 74 לחוק העונשין למשך 30 יום על מנת לכפות עליו לעשות כן, ומיד לאחר החתימה ישוחרר.

ההתחייבות לאחר חתימתה והמצאתה למזכירות בית משפט תבוא במקום ההתחייבות שנקבעה על ידי בית משפט קמא.

ניתן היום, ט"ו תמוז תשע"ח, 28 יוני 2018, בנוכחות ב"כ הצדדים והמשיבים בעצמם.

א. פורת, שופט

ר. בש, שופטת

**א. אליקים, שופט
סגן הנשיא
[אב"ד]**

